

/ Procesbeschrijving advies

- 25 oktober* Gemeente stelt opdracht aan expertgroep vast en nodigt de heer Koeman uit om op te treden als voorzitter.
- De opdracht luidt in hoofdlijnen:
1. Welke (mogelijke) effecten op de gezondheid van omwonenden moeten worden meegewogen bij de beslissing over plaatsing van windturbines?
 2. Welke indicatoren moeten worden gebruikt om deze in beeld te brengen?
 3. Zijn de bestaande nationale normen daarvoor toereikend?
 4. Op welke wijze moet dit worden meegenomen in de MER-rapportage?
 5. Is het wenselijk na plaatsing de effecten te blijven monitoren?
- De expertgroep zal bestaan uit een onafhankelijk voorzitter, een expert van de GGD, een expert voorgedragen door Windalarm en een door de windcoöperatie. AEF zal optreden als secretariaat voor de expertgroep. De expertgroep wordt verzocht begin maart haar advies uit te brengen en voor de kerstvakantie te komen met een tussenrapportage als input voor het gemeentelijke afwegingskader.
- 25 oktober* De gemeente nodigt Windalarm en de windcoöperatie uit een lid voor de expertgroep voor te dragen.
- 1-3 november* Door de windcoöperatie wordt de heer Van den Berg als lid van de expertgroep voorgedragen en door Windalarm de heer Feenstra.
- 4-10 november* De heer Feenstra geeft aan de gemeente aan alleen samen met de heer De Laat in de expertgroep zitting te willen nemen. De gemeente laat de heer Feenstra weten dat er plek is voor maximaal één lid voorgedragen vanuit Windalarm, maar dat hij zich in die hoedanigheid kan laten adviseren door de heer De Laat. De heer Feenstra laat weten geen lid te willen worden van de expertgroep.
- 11 november* Windalarm draagt de heer Bijl voor als lid van de expertgroep.
- 11 november* Het College van B&W informeert de Gemeenteraad in een raadsbrief over het instellen en de samenstelling van de expertgroep.
- 23 november* *Eerste vergadering klankbordgroep – in aanwezigheid van de heer Teulings*
Agenda: Kennismaking, Plan van aanpak en werkwijze expertgroep
- Tijdens de vergadering licht de heer Teulings (secretariaat) het Plan van aanpak van de expertgroep toe (zie hieronder). Er zijn drie overlegmomenten voorzien met de klankbordgroep: begin december om de zorgen vanuit de klankbordgroep te inventariseren, half december om de tussenrapportage te bespreken en in februari om het concept-advies te bespreken. Vanuit de klankbordgroep worden vragen gesteld over de wisselwerking tussen de expertgroep en klankbordgroep. Er wordt aangedrongen op een gesprek met de heer Koeman tijdens de volgende vergadering.

25 november *Eerste vergadering expertgroep*
Agenda: Kennismaking, Plan van aanpak, Gespreksnotitie gehanteerde normen

De expertgroep bespreekt het plan van aanpak en de gespreksnotitie. In het *plan van aanpak* staan drie fasen:

1. *Start-up* | 25 oktober – 22 november
2. *Inhoudelijke analyse* | 22 november – 20 december
3. *Rapportage* | 20 december – 15 februari

Voor de kerst is een tussenrapportage voorzien als input voor het door de gemeente op te stellen afwegingskader. De expertgroep volgt een werkwijze, waarbij als eerste stap de bestaande normen en procedures op basis van gangbare adviezen van RIVM etc. worden beschreven. Vervolgens worden de zorgen en aandachtspunten vanuit de stad en klankbordgroep geïnventariseerd. Daarna wordt op basis van kennis en inzichten over deze punten advies gegeven.

De expertgroep stelt zeven zorgpunten vast, die in ieder geval nader bekeken zullen worden. Het secretariaat zal op basis van de door de experts aangedragen literatuur korte, voorbereidende notities maken. De klankbordgroep zal worden gevraagd om de lijst van zeven punten aan te vullen met haar zorgen.

De gemeente vraagt voor 10 december inbreng voor het afwegingskader. De expertgroep vindt dit te vroeg om al inhoudelijk uitspraken te kunnen doen en zal procesmatig reageren.

2 december *Tweede vergadering klankbordgroep in aanwezigheid van heren Koeman en Teulings*
Agenda: Introductie voorzitter expertgroep, Afwegingskader gemeente, Inbreng/aanvullingen voor expertgroep, Verslag

De klankbordgroep geeft aan graag meer wisselwerking te hebben tussen de klankbordgroep en de expertgroep. De heer Koeman nodigt de klankbordgroep uit om aanvullend op de zorgen ('blinde vlekken') die de expertgroep heeft geïdentificeerd nog een aantal zorgen vanuit haar midden naar voren te brengen. Hij denkt aan ca. vijf punten. Omdat de gemeente al begin december een afwegingskader wil opstellen, zal de expertgroep niet met een tussenrapportage komen. De klankbordgroep spreekt af om tijdens de volgende vergadering tot een lijst met zorgen te komen.

7 december *Tweede vergadering expertgroep*
Agenda: Verslag, Terugblik op gesprek met klankbordgroep, Literatuuroverzicht Witte vlekken, Reactie Afwegingskader gemeente

Tijdens deze vergadering wordt uitgebreid stil gestaan bij de vraag wat goed wetenschappelijk onderzoek is om gezondheidseffecten van windturbines in beeld te brengen. De meeste leden staan een werkwijze voor waarbij het secretariaat op basis van reviews de door de experts aangedragen literatuur samenvat als startpunt voor de bespreking in de expertgroep. Eén lid vindt dat elk daarin vermeld onderzoek apart door de expertgroep moet worden beoordeeld op methodologische kwaliteit. De inzichten hierover verschillen en afgesproken wordt dat het secretariaat hierover een gespreksnotitie opstelt.

- 10 december Secretariaat zendt formulier 'Verklaring omtrent belangen' rond
- 11 december Lid van de klankbordgroep stuurt kritische notitie over Gespreksnotitie gangbare normen en de rol van AEF als secretariaat van de expertgroep. De notitie zou een eenzijdige samenvatting zijn van het denken over de gezondheidseffecten van windturbines.
- 13 december Het secretariaat stuurt memo over de Gespreksnotitie en haar rol als begeleider van de expertgroep, waarin zij toelicht dat haar rol ondersteunend is aan de experts. De 'Gespreksnotitie gangbare normen' heeft zoals in de notitie aangegeven tot doel het heersende beleidsdenken samen te vatten als eerste stap van de drie stappen uit het plan van aanpak en als basis voor de inventarisatie van zorgen in stap 2.
- 13 december *Derde vergadering klankbordgroep*
Agenda: Mededelingen/actualiteiten, Werksessie: herformuleren vragen voor de expertgroep, Verslag, Vervolgafspraken
- Eén van de leden van de klankbordgroep heeft een brief gestuurd aan de voorzitter van de klankbordgroep waarin hij de onafhankelijkheid van AEF als secretariaat in twijfel trekt. AEF heeft hier een schriftelijke reactie op geschreven. Tijdens de vergadering blijkt dat verschillende leden van de klankbordgroep hun zorgen hebben over de inhoud en eenzijdigheid van AEF in de stukken. Tegelijkertijd was er binnen de klankbordgroep ook behoefte om aan de slag te gaan met de vragen voor de expertgroep, maar hier bleek onvoldoende tijd voor. Er is afgesproken dat één van de leden van de klankbordgroep de (ca. 120) vragen gaat clusteren en de voorzitter een voorstel richting de expertgroep doet voor een nadere kennismaking.
- 15 december Expertgroep stuurt aan de gemeente reactie op afwegingskader. Zij geeft aan zich overvallen te voelen door de timing van het afwegingskader, omdat zij haar werk pas net is begonnen. Zij verzoekt de gemeente om in het afwegingskader helder te maken dat dit nog niet is gebaseerd op het werk van de expertgroep en nog geen inhoudelijke uitspraken te doen op punten waar de expertgroep nog moet adviseren.
- 15 december De klankbordgroep stuurt de expertgroep een brief waarin zij verzoekt:
1. Aan te geven hoe ze aankijkt tegen de 126 vragen van de klankbordgroep;
 2. Bij wijze van proefthema een advies uit te werken over 'volkstuinten';
 3. Daarbij de leden van de klankbordgroep in de 'buitenring' te laten meeluisteren.
- 21 december *Derde vergadering van expertgroep*
Agenda: Verslag, Tekst regeerakkoord over afstandsnormen windturbines, brief klankbordgroep, Notitie kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek
- Expertgroep besluit met gemeente in overleg te gaan over opdracht nu in regeerakkoord staat dat er landelijke afstandsnormen zullen komen voor windturbines. De expertgroep bespreekt de brief van de klankbordgroep en stuurt op 23 december haar reactie aan de klankbordgroep.
Bespreking van de notitie 'Kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek' maakt verschil van inzicht helder: kan expertgroep aansluiten op reviews van gezaghebbende

(inter-)nationale instituten, of moet zij zelf al het beschikbare wetenschappelijk onderzoek toetsen. Afgesproken wordt dat het lid met een afwijkende opvatting zijn visie voor de volgende vergadering in een notitie zal uitwerken.

- 23 december* De expertgroep laat de klankbordgroep weten dat zij niet zal ingaan op het voorstel van de klankbordgroep. Wel willen de leden van de expertgroep gezamenlijk een keer in overleg gaan met de klankbordgroep. De expertgroep adviseert op basis van onafhankelijkheid en zorgvuldige gedachtewisseling tussen de leden op basis van hun expertise. Dat verhoudt zich niet tot afspraken over een proef-thema voor advisering of gedachtewisseling met een buitenring. Zij beschrijft haar proces in drie stappen en nodigt de klankbordgroep nogmaals uit op basis van haar groslijst met vragen tot een beperkt aantal zorgpunten te komen. Graag gaat de expertgroep in gesprek met de klankbordgroep op 19 januari as.
- 12 januari* Overleg van de heren Koeman en Teulings namens expertgroep met gemeente over impact regeerakkoord op opdracht van gemeente. Gemeente kondigt aan de opdracht aan de expertgroep te zullen aanpassen.
- 19 januari* *Ontmoeting Klankbordgroep – expertgroep*
Agenda: Kennismaking, toelichting bijstelling opdracht en werkwijze expertgroep, Aandachtspunten vanuit de klankbordgroep
- Tijdens ontmoeting stelt klankbordgroep vragen over de samenwerking met expertgroep. Zij heeft 126 vragen over gezondheidseffecten van windturbines opgesteld. Omdat de klankbordgroep 126 vragen niet kan indikken tot ca. vijf aanvullende zorgpunten, zegt de expertgroep toe de vragen van de klankbordgroep op geaggregeerd niveau mee te nemen in haar advies. Tijdens overleg blijkt dat in expertgroep verschil van inzicht bestaat over wat nodig is om tot zorgvuldig en kwalitatief advies te komen. De klankbordgroep spreekt daar zorgen over uit.
- 19 januari* *Vierde vergadering van expertgroep*
Agenda: Verslag, Terugkoppeling gesprek gemeente over opdracht, Notitie Bijl, Aangevulde gespreksnotitie witte vlekken gezondheidseffecten
- De expertgroep werkt naar aanleiding van de aangepaste opdracht een indicatieve verhaallijn uit voor haar advies en verzoekt secretariaat deze in een memo op papier te zetten.
- De heer Bijl heeft notitie opgesteld waarin hij aangeeft dat de samenvatting van de artikelen over gezondheidseffecten voor kinderen niet aansluit op de inhoud van de artikelen. Het secretariaat geeft aan dat haar notitie louter een vertaling is van de engelstalige abstracts van de artikelen door de auteurs zelf.
- 20 januari* Voorzitter klankbordgroep laat in mail weten dat de klankbordgroep zich zorgen maakt over het proces in de expertgroep en aandringt op overleg met voorzitter expertgroep over vervolgproces.
- 21 januari* Gemeente stuurt herziene opdracht aan expertgroep. In hoofdlijnen luidt deze:
1. Welke norm kan de gemeente Amsterdam met het oog op gezondheid hanteren bij de plaatsing van windturbines in afwachting van een landelijke normering?

2. Zijn aanvullend relevante onderwerpen of aandachtspunten, die een rol kunnen spelen bij de plaatsing van windturbines in Amsterdam? Hoe kunnen deze in de vervolgfase worden betrokken bij onderzoeken, bijvoorbeeld een m.e.r.?
3. Is het wenselijk en zo ja hoe, na plaatsing de gezondheidseffecten te monitoren? Vanwege de herziening wordt de adviestermijn verlengd tot eind maart.

24 januari

Vierde vergadering klankbordgroep

Agenda: Mededelingen/actualiteiten, Voortgang en werkwijze expertgroep, Afspraken

De vergadering begint met een gesprek met een medewerker van de gemeente. Dit naar aanleiding van het besluit van het college om een plan-m.e.r. voor Amsterdam te laten uitvoeren. Vervolgens wordt in de klankbordgroep gesproken over de werkwijze van de expertgroep en de ontmoeting tussen de expertgroep en klankbordgroep op 19 januari jl. Verschillende klankbordgroepleden zijn bezorgd over de huidige gang van zaken. Er wordt afgesproken dat één van de leden van de klankbordgroep een voorstel doet voor een brief aan de expertgroep en de gemeente waarin deze zorgen zijn verwoord.

3 februari

Vijfde vergadering expertgroep

Agenda: Verslag, Aangepaste opdracht gemeente, Memo verhaallijn advies, Aandachtspunten uit klankbordgroep

Naar aanleiding van de verhaallijn wordt het secretariaat gevraagd de verhaallijn voor de volgende vergaderingen stapsgewijs uit te werken. De heer Bijl uit onvrede omdat hij vindt dat het secretariaat de door hem opgestelde/aangeleverde bijdragen niet heeft meegenomen in haar gespreksnotitie.

4 februari

Secretariaat stuurt de heer Bijl een tijdlijn waaruit duidelijk wordt dat en hoe de inbreng van de stukken door de leden van de expertgroep telkens door het secretariaat in de stukken voor de volgende vergadering zijn verwerkt.

7 februari

De voorzitter van de expertgroep antwoordt aan de klankbordgroep dat zij bij hun ontmoeting heeft gezien dat er binnen de expertgroep verschillende opvattingen leven en dat dit hoort bij de opzet van de expertgroep, waarin expertise vanuit diverse perspectieven is samengebracht. Hij geeft aan dat in de expertgroep op grond hiervan een gedachtewisseling plaatsvindt. De expertgroep streeft naar één advies, maar zal indien nodig in haar advies een meerderheids- en minderheidsstandpunt opnemen. Als dat in concept gereed is, zal dit met de klankbordgroep worden besproken.

17 februari

Bespreking reflectiefase windturbines in Gemeenteraad

In gemeenteraad wordt motie aangenomen om het afwegingskader geen afwegingskader te noemen, maar louter 'Signalen uit de stad'. Een motie om de expertgroep op te dragen alleen bij consensus te adviseren wordt verworpen.

18 februari

De heer Bijl stuurt brief aan voorzitter expertgroep, waarin hij aangeeft zich terug te trekken uit de expertgroep. Als reden geeft hij aan dat in de expertgroep geen aandacht is voor een wetenschappelijk gesprek over de medische risico's van

windturbines. De expertgroep overlegt met gemeente over vraag of zij behoefte blijft hebben aan advies, hetgeen bevestigend wordt beantwoord. De gemeente geeft aan de expertgroep niet te zullen aanvullen. De heer Koeman geeft aan een gezaghebbend medicus om een review op het advies te zullen vragen. In een persverklaring geeft de expertgroep aan het terugtrekken van de heer Bijl te betreuren, omdat zij meent dat juist de dialoog tussen verschillende perspectieven bij zou dragen aan de kwaliteit van haar advies. Die middag staan hierover artikelen in diverse media. De expertgroep kondigt aan dat zij haar werk zal afronden met een advies, waarin zij zorgvuldig zal ingaan op de zorgen vanuit de stad en de klankbordgroep. Zij geeft daarbij aan dat het ondoenlijk is binnen haar opdracht alle internationale literatuur over windturbines te beoordelen en dat dit ook niet nodig is omdat dit in gezaghebbende (inter-)nationale reviews reeds is gebeurd.

18 februari

Zesde vergadering expertgroep

Agenda: Verslag, 1^e deel concept-advies. Aanvullende vragen klankbordgroep.

In gereduceerde samenstelling wordt het eerste deel van het concept-advies besproken en afspraken gemaakt over de redactie. De leden van de expertgroep zullen bijdragen leveren voor het tweede deel, waarin themagewijs wordt aangegeven hoe de zorgen vanuit de stad en de klankbordgroep in het advies zijn verwerkt.

21 februari

Vijfde vergadering klankbordgroep

Agenda: Mededelingen/actualiteiten, Verslag, Afspraken.

Naar aanleiding van het opstappen van de heer Bijl gaat het grootste deel van de vergadering over de samenstelling van de expertgroep en het besluit van de gemeente en de expertgroep om desalniettemin verder te werken aan een concept-advies. Er wordt afgesproken dat opnieuw een verzoek bij de voorzitter van de expertgroep wordt ingediend om in gesprek te gaan. Als dat niet mogelijk blijkt dan wil (een deel van) de klankbordgroep een brief naar de gemeenteraad versturen.

4 maart

Zevende vergadering expertgroep

Agenda: Verslag, Terugkoppeling gesprek expertgroep, 2^e deel concept-advies, toets aan vragen uit klankbordgroep.

Het tweede concept van het advies wordt besproken en zal na een redactieronde op 8 maart as. aan Prof. Dr. Knottnerus worden voorgelegd voor een reflectie vanuit een medische achtergrond.

8 maart

Expertgroep vraagt Prof. Dr. Knottnerus om een reflectie op haar concept-advies

14 maart

10 leden laten in een brief aan expertgroep weten zich terug te trekken uit klankbordgroep. Zij motiveren dit door te verwijzen naar de beperkte samenstelling van de expertgroep na het vertrek van de heer Bijl en het feit dat de expertgroep zelf bepaalt welke medicus een reflectie op haar concept-advies geeft. Bovendien heeft de expertgroep, aldus de brief, het gesprek met de klankbordgroep ontweken, nog geen reactie gegeven op de zorgpunten en 120 vragen vanuit de klankbordgroep en geen tussenrapport voor commentaar aan de klankbordgroep

voorgelegd. Verder komt de expertgroep niet zoals toegezegd met een minderheidsadvies bij verschil van inzicht. Tot slot beklagen de leden zich over de kwaliteit van de ondersteuning van de expertgroep door AEF.

- 15 maart* *Achtste vergadering expertgroep*
Agenda: Concept-advies
- Het concept-advies wordt nog een keer intensief redactioneel besproken.
- 17 maart* Prof. Dr. Knottnerus geeft reflectie over concept-advies expertgroep (zie bijlage B)
- 18 maart* *Negende vergadering expertgroep*
Agenda: Advies Prof. Dr. Knottnerus, concept-advies, vervolgproces
- Het advies van Prof. Dr. Knottnerus wordt besproken. Vastgesteld wordt hoe dit te verwerken in het concept-advies.
- 23 maart* *Tiende vergadering expertgroep*
Agenda: Concept-advies, vervolgproces
- Het aangepaste concept-advies wordt nog een keer intensief redactioneel besproken en de te zetten stappen voor het vervolgproces worden doorgenomen.
- 24 maart* Expertgroep legt concept-advies voor aan leden uit de klankbordgroep die zich niet hebben teruggetrokken of die alsnog hierover willen overleggen.
- 30 maart* Gesprek met leden klankbordgroep die zich niet hebben teruggetrokken, of die hebben aangegeven hierover alsnog te willen overleggen.
- 30 maart* Gesprek over concept-advies met de gemeente als opdrachtgever.
- 1 april* *Elfde vergadering expertgroep*
Agenda: Definitief advies, Afronding
- Het definitieve advies, waarin de aanpassingen naar aanleiding van 30 maart in zijn verwerkt, wordt besproken. Daarnaast worden afspraken gemaakt voor de afronding van het advies.
- 5 april* Expertgroep rondt, na aanpassingen naar aanleiding van de gesprekken op 30 maart, haar advies af en biedt dit aan de gemeente aan.